

Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií

Katedra sociální politiky a sociální práce

Přínos participace ve studentských samosprávách pro děti a mládež

Aneta Gregorová

Vedoucí práce:

Mgr. Anna Krchňavá

Brno 2016

Zde bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli s mým výzkumem. Především bych jmenovala Mgr. Annu Krchňavou, která mne po celou dobu psaní směřovala ze slepých uliček ke smysluplnému výzkumu a bez jejíž pomoci bych práci nedokázala dokončit. Dále bych chtěla poděkovat paní Mgr. Jarmile Břečkové a to za podnětné připomínky, cenné rady a poskytnuté materiály i všem respondentům za jejich čas a ochotu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Přínos participace ve studentských samosprávách pro děti a mládež“ vypracovala samostatně a veškerou literaturu, kterou jsem použila, jsem uvedla v seznamu literatury.

Datum odevzdání: 14. 05. 2016

.....
Aneta Gregorová

Obsah

Úvod.....	6
Teoretická část:.....	8
Participace	8
Systém studentských samospráv v ČR	10
Historie	10
Legislativní zakotvení	12
Hierarchie	13
Národní parlament dětí a mládeže	15
Přínos studentských samospráv	16
Pro participující členy	17
Pro veřejnou správu	18
Pro veřejnost.....	18
Praktická část/výzkum:	20
Zdůvodnění volby metod výzkumu a jejich definice	20
Jednotky zkoumání/vzorek.....	20
Kvalitativní výzkum	22
Formát a osnova rozhovoru.....	24
Výsledky výzkumu.....	26
Identifikované dimenze a formy přínosu	28
1. Sebedůvěra.....	28
2. Zodpovědnost.....	29
3. Trpělivost.....	29
4. Tolerance	29
5. Schopnost respektovat ostatní	30
6. Organizační schopnosti.....	30
7. Definice cílů, ambice	30
8. Argumentace a vyjadřování	31
9. Spolupráce.....	31
10. Rozšíření obzorů.....	32
11. Jazyky	32
12. Trávení volného času	33
13. Noví přátelé.....	33
14. Kontakty.....	34

15.	Originalita	35
16.	Doplnění výuky ve škole.....	35
17.	Budování politické gramotnosti.....	35
18.	Prostor pro vlastní názor a seberealizaci	36
19.	Ekonomická zodpovědnost a hospodárnost	36
20.	Kvalitní témata k hovoru.....	37
21.	Vztah s dospělými lidmi	37
22.	Životopis	37
	Limity výzkumu	38
	Účel	39
	Závěr	40
	Seznam zdrojů	41
	Anotace	43
	Annotation	43
	Jmenný a věcný seznam.....	45
	Seznam grafů a tabulek.....	45

Úvod

Studentské samosprávy jsou v dnešní době jedním z nejefektivnějších způsobů trávení volného času mládeže. Participace dětí prostřednictvím těchto organizací je přínosná hned z několika pohledů, v různých sférách. Zaprvé je přínosná pro široké okolí, nebo veřejnost v závislosti na úrovni konkrétní organizace. Zadruhé může mít zásadní vliv na budoucí profesní i společenský život svých členů.

Existence, činnost a přínos studentských samospráv neboli dětských parlamentů je pro většinu lidí úplně neznámým spektrem volnočasových, prospěšných a seberozvojových aktivit. Z tohoto důvodu není síť dětských parlamentů v České republice dostatečně rozšířena a zakotvena a veřejnost, zejména mládež, nemá dostatečné informace o možnostech a přínosu participace pro ně samotné. Já bych tyto informace ráda shrnula pomocí svého výzkumu, ve kterém budu zjišťovat, jaké jsou přínosy participace ve studentských samosprávách pro děti a mládež.

Pokusím se zaměřit na co nejkonkrétnější detaily a zahrnout opravdu veškeré, i drobné přínosy, které se mi podaří objevit a identifikovat, protože se domnívám, že tento řekněme sociální až psychologický aspekt, navíc týkající se mládeže a dětí, je natolik specifické téma, že není vhodné jej kategorizovat a zaměřovat se na nejčastější a kvantitativně nejbohatší poznatky, ale naopak zaměřit se na každou myšlenku, každou získanou odpověď, protože každý názor má smysl a může nám pomoci otevřít obzory, které jsme dosud přehlíželi. Ohled musím brát převážně na to, že přínos účasti na činnosti parlamentů je pro jednotlivé členy individuální. Nebudu tedy tvrdit, že pro každé dítě, které se stane členem studentského parlamentu, platí to samé. Naopak se pokusím nastínit všechny různé možnosti přínosu, které jsou na reálné situaci jakoukoliv mírou podílné.

Prostřednictvím spolupráce na činnosti a aktivitách mládežnických parlamentů se děti už od útlého věku mohou zapojit do jakési krajní formy veřejné politiky tím, že získají prostor vyjádřit svůj vlastní názor, prosadit své vlastní nápady a ideály, pomoci starším kolegům, případně zaštiťujícím organizacím s pořádáním nejrůznějších akcí a mohou se aktivně podílet na zajímavých a veřejně prospěšných projektech.

Díky těmto činnostem se členové jednotlivých dětských parlamentů mohou naučit podstatným dovednostem, rozvinout klíčové vlastnosti a získat bohaté zkušenosti, které využijí nejen v běžném životě, ale také v budoucí profesi, která může více či méně souviset s veřejnou politikou, správou nebo veřejně prospěšnou činností.

Jaké jsou tyto získané dovednosti a čím dalším obohacuje činnost a existence studentských samospráv své členy, se pokusím definovat v rámci své práce.

Teoretická část:

Participace

Participace je jedním ze základních pilířů demokratické společnosti. Podle politoložky Petry Rakušanové je existence občanské společnosti založena na tom, že demokratický politický systém je postaven na možnosti občana přímou participací ovlivňovat věci veřejné. Pojem sám o sobě, přes jeho dlouholetou tradici a dnešní aktuálnost, je velmi obecný a je využíván především teoreticky a konceptuálně. (Rakušanová a kol. 2005, str. 81) V širším pojetí tedy můžeme o participaci uvažovat jako o jakémkoliv podílení se na hromadných aktivitách ovlivňujících okolní dění. Rakušanová proces občanské participace popisuje jako sdružování občanů v neziskových organizacích se snahou vyjadřovat své společné zájmy a požadavky a s cílem řešit společně své problémy. Tímto způsobem se občané aktivně podílejí na spolurozhodování například obce, kraje nebo státu, a zároveň tak přebírají jistý díl odpovědnosti za rozhodnutí učiněná orgány veřejné moci.

Na stejném principu funguje i participace ve studentských samosprávách. Ta má ale v České republice poměrně omezenou působnost z důvodu nedostatečného respektu, který je jim kvůli nízké informovanosti věnován veřejnou správou i veřejností jako celkem. Podle názoru delegátů Národního parlamentu dětí a mládeže není participace dostatečně respektována školami, úřady a politickými představiteli. Dále se domnívají, že názory mladých lidí nejsou dostatečně zohledňovány na patřičných místech, a požadují vyšší informovanost o možnostech participace, jejich výhodách a zlepšení podmínek pro participaci mladých na úrovni škol, měst i krajů. (Zápis NPDM, 2015) Už o tři roky dříve se však delegáti na svém zasedání shodli na tom, že dětské parlamenty vedou mládež k občanství a podporují zájem o politické dění a stát by měl podporovat fungování dětských parlamentů nejen financemi, ale i jinými prostředky, například medializací. (Zápis NPDM, 2012) Názory delegátů i mne primárně vedly k zamyšlení se nad touto problematikou a inspirovaly mě k sepsání této práce.

Sociolog John Heron, který se teorií participace dlouhodobě zabývá, popsal tři úrovně participace. Na první úrovni se jedná o prosté přijetí společensky uznávaných společných vzorců a možností životního fungování. Rozměrem druhého typu je vertikální dimenze participace. Ta popisuje určitý směr vzhůru, tedy přicházení ke slovu. Třetí rozměr je horizontální a zahrnuje aktivní zapojení do společného díla. (Slavík a spol. 2013, str. 246) Na jeho teorii vertikálního rozdělení navázala na konferenci Participativní přístupy v sociální práci konané na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity v roce 2013 holandská

socioložka Leida Schuringa Vertikální participaci chápala jako prostor, který je strukturálně pro participaci občanů vytvářen. Horizontální participace vzniká „ze zdola nahoru“ a umožňuje lidem dosahovat větší míry sociální inkluze, a tím vlivu na systémové okolnosti jejich života. (Baláž 2015)

Proč by se ale lidé měli vůbec aktivně účastnit jakéhokoliv spolurozhodování, případně participovat na veřejných záležitostech, je otázka, kterou se zabývá například Kateřina Kubalčíková. Důvody, které popisuje, se zároveň dají považovat za sféry přínosu participace. Patří mezi ně zvyšování kvality služeb, které se mohou stávat více inkluzivními, posilování mezilidských vztahů, vazeb a sociálních dovedností, zlepšuje se povědomí občanů o místních poměrech (prostředí, vztahy, historické souvislosti apod.). Otevírá se prostor pro participaci dalších osob a lze získávat zdroje pro proces plánování (finanční, personální, materiální). Lidé si osvojují demokratické způsoby rozhodování a identifikují se s výsledky rozhodnutí. (Kubalčíková 2009, str. 99)

Přínosy participace, zejména dětské, se zabíral také Roger Hart (Hart 1992, str. 34 – 36). Za prvotní a jasný přínos považuje kvalitnější cílový produkt, na jehož tvorbě účastníci participovali. Dále hovoří o způsobech seberealizace adolescentů, u nichž je důležité najít k tomu zodpovědnou a smysluplnou cestu namísto zbytečného mrhání časem. I díky cestě mládežnické participace ubývá mladých delikventů a výtržníků. Mládež se navíc zdokonaluje v principech sociální komunikace a spolupráce, samostatnosti, zodpovědnosti, plánování a organizování a vzájemného respektu. Hovoří dokonce o tom, že souhrn všech těchto benefitů není jen cesta k sociálně a politicky orientovanému člověku, ale v širokém slova smyslu až ke zdravému člověku z psychologického hlediska.

Většina z těchto benefitů je však dlouhodobá a špatně kvantitativně měřitelná. (Hart 1992, str. 34) Proto jsem se ve svém výzkumu rozhodla měřit kvalitativním způsobem, za pomoci hloubkových rozhovorů.

Doktorka Kubalčíková ve svém článku pro časopis sociální práce dále hovoří také o limitech participace, respektive o bariérách pro účast na procesu rozhodování. Proto podle Beresforta a Crofta definovala nutné atributy participačního procesu. Nejprve musí být opatřeny dostatečné zdroje nutné k zajištění místa pro setkávání a pokrytí cestovních nákladů, dále také podpora ze strany úředníků, publicita, fórum a struktury, které podporují účast, zvyšují míru zapojení. Účastníci musejí mít dostatek informací o daném problému včetně možných variant řešení a měli by být průběžně vzděláváni a mít rovný přístup k službám a rovné příležitosti

participovat. Důležité je také užití jazyka a terminologie, které jsou srozumitelné všem účastníkům, včetně zajištění překladu, pokud je třeba. Dalším atributem je hodnotící mechanismus, který posuzuje podmínky občanů pro participaci. (citováno z Kubalčíková 2009, str. 99)

Otázkami dětské participace a výchovy současné evropské mládeže se zabývalo několik konferencí evropských ministrů odpovědných za mládež. První z nich proběhla už v roce 1985 ve Štrasburku a týkala se participace mládeže na životě společnosti a utváření komplexní politiky vůči ní. O tři roky později, v Oslu, byly definovány strategie pro evropskou politiku vzhledem k mládeži. Základními pilíři byla nadále participace a plná integrace mladých lidí do společnosti tak, aby své místo nacházeli lokálně, regionálně i celostátně. (Hofbauer 2003 str. 14)

System studentských samospráv v ČR

Historie

Studentské samosprávy, tak jak je známe dnes, a jak se je já pokusím přiblížit, nejsou v historii naší země nijak podstatně zakotveny. Jedná se o víceméně rozvíjející se jev. Ovšem některým historikům, pamětníkům nebo politologům není pojem Studentský parlament zdaleka cizí. Nejde však o termín studentský parlament v obecném slova smyslu, nýbrž o konkrétní organizaci, respektive uspořádání ustanovené v roce 1990 po několika neúspěšných pokusech vytvořit jednotné studentské hnutí, sjednocující různé studentské organizace, které u nás do té doby sice vznikaly a různě působily, ale nebyly nijak propojené a názorově jednotné. Tento Studentský parlament se od dnešních, mnou zkoumaných, lišil tím, že ho namísto dětí a středoškolské mládeže tvořili studenti vysokých škol, respektive fakultní zástupci, působící v akademické radě své školy. Ti na poli celonárodní Československé politiky hovořili a diskutovali o věcech, spojených výhradně se studiem a akademických otázkách. To však neplatilo dlouho a údajně sjednocená, apolitická organizace se zapojila do předvolební kampaně Občanského fóra, kdy „... zorganizovala řadu akcí včetně majálesu, fiktivního pohřbu KSČ a připomínky půlročního výročí 17. Listopadu. Navíc vykonávala propagační a informační činnost, navrhovala a distribuovala letáky a prohlášení studentského parlamentu, organizovala znovu spanilé jízdy studentských delegací, které na předvolebních shromážděních po celé zemi předkládaly studentský volební program a vysvětlovaly, proč je třeba volit a proč studenti podporují Občanské fórum.“ (Gjuričová 2008, str. 66)

Tohle jednání, popřípadě styl, kterým se ubíral tehdejší studentský parlament, má ke dnešní podobě dětských parlamentů velice daleko. Ovšem nejméně v jednom bodě byl rozhodně velice přínosný. Vybízela totiž studentstva, tehdy zatím pouze vysokoškolské a zletilé, k participaci. Další kroky, vedoucí k našim dnům, už byly dvojího rázu. Rozšiřující ve směru věku dětí, přičemž kromě vzdělaných vysokoškoláků zahrnula nejen mladší studenty gymnázií, ale později i praktických nebo základních škol. Na druhou stranu proběhly také kroky značně omezující, nebo lépe řečeno vymezující, oblast působení studentských organizací, zaručující dříve neexistující a hrubě porušenou apolitičnost a objektivnost vůči „opravdovým“ politickým a vládním orgánům.

Dětskou participací na úrovni měst, krajů a celé země se v Česku v devadesátých letech dopodrobna zabíral pedagog Břetislav Hofbauer, který tvrdil, že mladé lidi je třeba považovat za nejmladší občany a jejich občanská připravenost je významným vkladem do současnosti i budoucnosti obce, regionu i celé společnosti. Jako cestu k dosažení této občanské připravenosti navrhoval „nepracovat s nimi, nebo mezi nimi, nýbrž spolu s nimi s vědomím toho, že participace je jedním z klíčů jejich příštího aktivního občanství.“ (Hofbauer 1998, str. 8) S těmito úmysly vydal několik brožur či materiálů, které měly dopomoci koordinátorům v jednotlivých městech vybudovat funkční studentskou samosprávu. Některé tehdy vzniklé organizace fungují v rámci hierarchie Národního parlamentu dětí a mládeže dodnes.

Skupiny mladých lidí participují také v rámci celoevropského kontextu. Národní rady mládeže jednotlivých členských států vytvořili na poli Evropské unie Evropské fórum mládeže, které funguje už od roku 1996 a zprostředkovává výměnu informací a názorů mezi rozhodovacími institucemi a mládeží, přičemž podporuje její aktivní zapojení do výstavby společné Evropy. Evropské fórum mládeže působí zejména v oblastech obhajoby práv mladých lidí, výchova k demokratickému, aktivnímu občanství, sociální otázky a zaměstnanost apod. (Hofbauer 2003, str. 24)

Členové Národního parlamentu dětí a mládeže v České republice jsou si dle vlastního ustanovení z roku 2009 vědomi pozitivní změny postavení české mládeže od roku 1989 a vývoje v jednotlivých oblastech a považují za přínosné, že je mládež v dnešní době mnohem více informována o možnostech ve vzdělávání, cestování, profesním uplatnění atd. Nový demokratický systém podle nich umožnil mládeži vést všeobecnou diskusi o svých aktuálních problémech, participovat a prosazovat své názory. Odsoudili totalitní praktiky odehrávající se

před rokem 1989, které vedly k omezení svobody názoru, slova a projevu, jakožto základních lidských práv. Jednomyslně odsuzují také cenzuru a totalitní propagandu v médiích před rokem 1989 a vítají posun, který zde nastal po pádu komunismu. Národní parlament dětí a mládeže dále považuje současnou strukturu parlamentů a senátů dětí a mládeže za nejlepší současný způsob seberealizace a výchovy mládeže např. ke vzájemné toleranci či občanství a také se zavazuje informovat co největší okruh studentů o své činnosti. (Zápis NPDM, 2009)

Dnešní organizace tohoto typu, ať už je nazýváme dětskými, nebo studentskými parlamenty, či samosprávami, mají ve skutečnosti dva významy. Přispívají „ke zlepšení komunikace mezi dětmi a dospělými, poskytují zázemí pro vyslovení názorů a námětů, učí komunikovat, přispívá ke zvýšení sebedůvěry, sebeúcty a zodpovědnosti.“ (Kolářová 2001, citováno ze sborníku 2002, str. 114)

Legislativní zakotvení

Studentské samosprávy jsou zmíněny přímo ve školském zákoně, díky kterému již nemohou být zakázány, případně rozpuštěny vedením školy. Konkrétně se v zákoně 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, § 21, v odstavcích d) a e) říká, že „Žáci a studenti mají právo zakládat v rámci školy samosprávné orgány žáků a studentů, volit a být do nich voleni, pracovat v nich a jejich prostřednictvím se obracet na ředitele školy s tím, že ředitel školy je povinen se stanovisky a vyjádřeními těchto samosprávných orgánů zabývat, vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost odpovídající jejich věku a stupni vývoje, ...“

To znamená, že jakýkoliv student základní či střední školy je oprávněn založit školní studentský parlament a vedení školy mu musí poskytnout určitý prostor pro vyjádření, zajistit koordinaci a respektovat jeho význam. Studenti či žáci mohou po dohodě s vedením školy, nebo koordinátorem svolat zasedání školního studentského parlamentu a začít podnikat kroky k jeho rozvoji.

Studentské parlamenty na vyšších stupních celonárodní hierarchie, tedy městské, krajské a národní, sice přímo v zákoně prozatím zakotveny nejsou, vycházejí však ze stejného konceptu.

Studentské samosprávy byly do školského zákona zahrnuty až v novele z roku 2004. Přispěly k tomu i návrhy a připomínky Národního parlamentu dětí a mládeže, jehož delegáti se shodli na tom, že školský zákon by měl podporovat možnost dětí vyjadřovat se k věcem, které se jich bezprostředně dotýkají, a tím jim má být zajištěno právo na participaci. (Zápis NPDM, 2006)

Hierarchie

Studentské parlamenty v České republice fungují na základě provázané čtyř úrovně hierarchie, v jejímž čele stojí Národní parlament dětí a mládeže (dále jen NPDM). Přimo pod něj spadají samosprávy na krajské úrovni, dále parlamenty městské a školní (viz Obrázek č.1).

Graf č. 1; Struktura dětských parlamentů v ČR; Zdroj: <http://www.npdm.eu/o-npdm/struktura-npdm/>

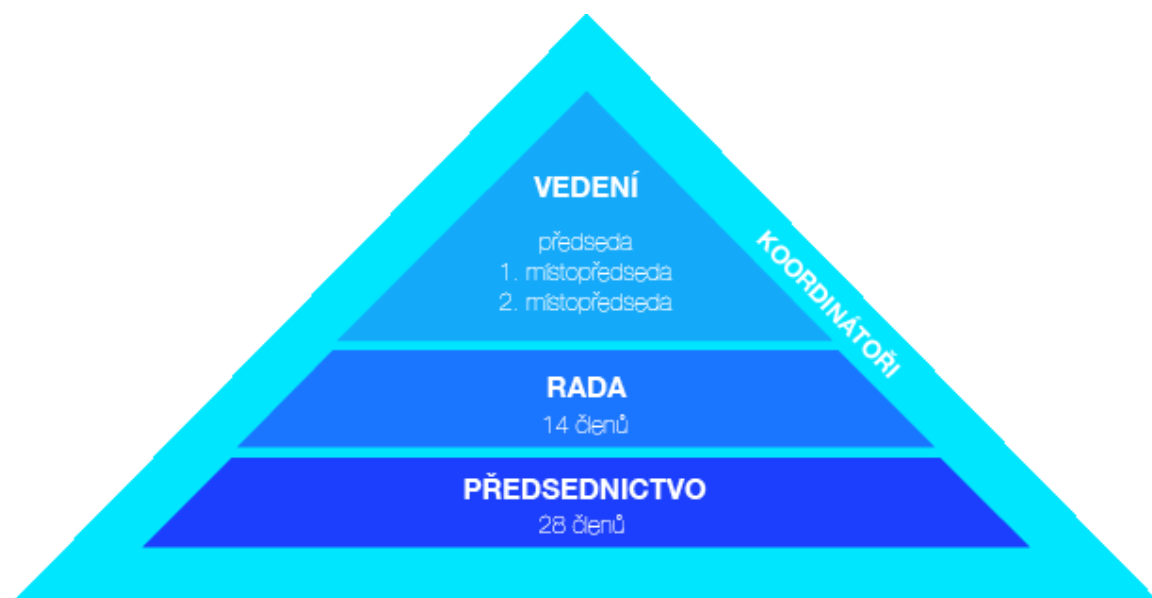
Každý parlament by měl mít svého koordinátora, který musí být plnoletý a ochotný nést veškerou právní a ekonomickou záštitu a zodpovědnost. U samospráv na školní úrovni je ve valné většině případů tímto koordinátorem někdo z kantorů, zřídka potom z rodičovské rady, nebo z řad bývalých studentů. Pozice koordinátora je většinou vymezena a zaznamenána přímo ve stanovách konkrétní organizace. Například statut Národního parlamentu dětí a mládeže hovoří o koordinátorovi jako o osobě, která koordinuje parlament, napomáhá k dosažení jeho cílů, organizačně zajišťuje zasedání parlamentu, prezentuje národní parlament na veřejnosti, shromažďuje veškeré materiály (zápisy, články, atd., spolupracuje s jednotlivými orgány národního parlamentu i s ostatními parlamenty dětí a mládeže a jejich koordinátory, má pouze poradní hlas v rámci rozhodování některého z orgánů, a podobně. (§ 3 statut NPDM). Pozice koordinátorů v jednotlivých parlamentech je vymezena obdobně.

Členové vyšší úrovně by vždy měli být voleni ze zástupců na úrovni nižší. Tedy městský parlament by měl být tvořen z delegátů jednotlivých škol v oblasti, přičemž by tito jedinci měli být zároveň členy studentského parlamentu na své škole. Stejně tak by měli být delegováni zástupci městských parlamentů do krajského zastupitelstva. Reálně tato hierarchie není stoprocentně závazná a dochází k různým výjimkám. V některých krajích České republiky jsou schody mezi městskými a krajskými parlamenty eliminovány a městské parlamenty pak pracují a fungují na stejné úrovni jako parlamenty krajské. Ty jsou potom tvořeny ze zástupců z jiných měst, případně z ojedinelých výjimek - zástupců městského parlamentu.

Školní studentské samosprávy jsou nejznámějším a nejběžnějším typem mládežnického parlamentu a dá se říct, že i nejdůležitějším. Nemá-li škola funkční studentskou samosprávu, nemá zpravidla ani zastoupení v městském parlamentu, ani ve vyšších úrovních celé struktury. Na druhou stranu nemá-li městský parlament zástupce ze všech škol, je to pro něj velkým hendikepem, protože nemá dostatečný počet vlastních členů, potřebných k aktivní a efektivní funkci. V menších městech je nedostatek mládeže ochotné participovat důvodem, proč žádný městský parlament neexistuje a členové školních samospráv, pokud vůbec fungují, tak kandidují přímo do krajského parlamentu. Krajské parlamenty však většinou ve svých programech nemají projekty zacílené přímo na jednotlivá města, natož městské části, nebo potřebné sféry, proto potom vzniká nenahraditelná mezera v celé hierarchii a město, aniž by si to ve většině případů uvědomovalo, je ošizen o participující mládež, která může být nápomocna v mnoha aspektech života ve městě. O tom hovoří i Petra Rakušanová, která tvrdí, že tato spolupráce mezi neziskovým sektorem a státní správou nebo samosprávou je prospěšná pro obě strany, neboť neziskové organizace jsou často mnohem blíže realitě, a mohou proto rozhodovacímu orgánu pomoci při definici problémů, které je třeba řešit. (Rakušanová 2005, str. 83)

Národní parlament dětí a mládeže

Národní parlament dětí a mládeže je pověstnou špičkou ledovce, tedy vrcholkem hierarchické struktury studentských samospráv v České republice, a funguje u nás už od roku 1997. Podle vlastního základního ustanovení ve statutu je Národní parlament dětí a mládeže (dále jen NPDM) samosprávná skupina dětí a mládeže uskutečňující svoji činnost pod patronátem organizace Duha-Participace (§ 1, statut NPDM). Má obrovské množství pravomocí a funkcí spojených s řízením nižších úrovní parlamentů, s komunikací se zástupci oficiální veřejné správy a s organizací velkého zasedání NPDM kongresového typu, konaného jednou ročně. Jeho cílem je vytvářet prostor pro diskusi dětí a mládeže v ČR, poukazovat na problémy dětí a mládeže, reprezentovat zájmy dětí a mládeže v oblastech, které se jich týkají, zastřešovat nižší články dětských samospráv, parlamenty dětí a mládeže na krajské, městské či školní úrovni, a napomáhat jejich vzniku a zlepšení komunikace mezi nimi. (§ 2, statut NPDM)

Graf č. 2; Struktura Národního parlamentu dětí a mládeže; Zdroj: <http://www.npdm.eu/o-npdm/struktura-npdm/>

Má svou vlastní samosprávnou strukturu složenou ze tříčlenného vedení, rady a předsednictva. (viz Obrázek č. 2) Členové těchto orgánů jsou každoročně voleni z delegátů jednotlivých krajů v rámci velkého zasedání, které se koná každý rok zhruba v půlce listopadu v Praze a trvá zpravidla tři až čtyři dny. (§ 4. Statut NPDM)

Toto zasedání má také pokaždé jiné téma, kterému se po dobu jeho trvání všichni delegáti věnují a diskutují o něm. Jsou mu také z velké části zasvěceny jednotlivé přednášky, workshopy a aktivity, vedoucí k tomu, aby mohlo být na závěrečném zasedání, konaném

v prostorách Senátu nebo Poslanecké sněmovny České republiky, definováno a schváleno závěrečné ustanovení, následně předkládané vyšším orgánům a organizacím za účelem prezentovat názor mládeže na dané téma.¹

Celé velké zasedání má mimo jiné sloužit také jako prostor pro výměnu zkušeností a čerpání inspirace z aktivit jiných parlamentů. Účelem je společně tvořit nové kontakty, spolupráce a projekty a plánovat dílčí cíle pro následující rok.

Přínos studentských samospráv

Přínosem v této kapitole rozumím veškeré aspekty života, které jsou participací mládeže jakkoliv pozitivně ovlivněny. Můžeme hovořit o jakémkoliv aktivu ve formě zprostředkování komunikačních portálů, zastávání funkce mládežnického terciálního sektoru, osobním rozvoji, či obecně o zjednodušení práce jiným aktérům. Přínos je tedy to, co kdokoliv z aktérů získá díky aktivitám a funkci studentských parlamentů a kladně to ovlivňuje jeho profesní, či osobní život.

Sem spadá také definice přínosů podle Kateřiny Kubalčíkové, popsaná v první kapitole. Pokud jsme hovořili o zvyšování kvality služeb, které se mohou stávat více inkluzivními, můžeme to v rámci studentských samospráv brát jako přínos pro veřejnost, které se bude dostávat služeb obohacených o dětský úhel pohledu a upravených do určité míry podle něj. Posilování mezilidských vztahů, vazeb a sociálních dovedností, které Kubalčíková zmiňuje, je pro děti a mládež neméně důležité jako pro dospělé občany. Povědomí občanů o místních poměrech (prostředí, vztahy, historické souvislosti apod.) se u dětí zlepšuje ještě výrazněji, a ty si tak osvojují demokratické způsoby rozhodování, důležité pro život v moderní společnosti. (Kubalčíková 2009, str. 99)

Jak už jsem zmínila výše a jak píšou ve své studii Hlinská a Kolářová (2002), jsou studentské parlamenty přínosné na několika úrovních. Pro nejpřehlednější vysvětlení jsem se rozhodla celý jejich význam kategorizovat do tří skupin podle toho, komu jsou konkrétním smyslem přínosné, tedy podle toho, jaké cílové skupině přinášejí jaký užitek. Těmito skupinami budou participující členové, tedy děti a studenti středních škol, kteří jsou členy těchto organizací, aktivně participují na veřejné, či školské správě a rozvíjí tak své vlastní schopnosti a dovednosti uplatnitelné v reálné sféře správy a politiky. Druhou skupinou je samotná veřejná správa, konkrétně vedení školy, města, kraje, nebo vládní orgány v případě Národního

¹ Mezi tato témata patřila v posledních letech například *Demokracie očima mladých*, *Ideální škola a dobrovolnictví*, *Česko po volbách a mladí lidé*, *Úmluva o právech dítěte* apod.

parlamentu dětí a mládeže. Poslední skupina je nejširší, která zaprvé zahrnuje obě předchozí a za druhé i všechny ostatní lidi, kterých se činnost parlamentů může týkat, tedy celková veřejnost na nejvyšší úrovni, případně celkové studentstvo, rodiče žáků a vedení konkrétní školy na úrovni školních parlamentů.

Přidáme-li ještě komplexní pohled Břetislava Hofbauera, můžeme o participaci hovořit jako o „klíči, který v našem i evropském měřítku otevírá veliké možnosti výchovy? K demokratickému občanství; k současnému i budoucímu uplatnění dětí a mladých lidí v životě společnosti; k podpoře tohoto procesu dospělými a jejich institucemi. Ve všech směrech se mohou uplatnit společné cíle: důsledný demokratismus; přístup do činností a institucí pro každého a pro všechny; solidární postoje; boj proti diskriminaci a sociálnímu vylučování; uplatnění těchto hodnot, cílů a postojů v rozměru celé mladé generace.”

Pro participující členy

Přínos pro členy studentských organizací, tedy pro děti a mládež, je z mého pohledu ten nejdůležitější, i když na první pohled nejméně viditelný. Budu se jím hlouběji zabývat v praktické části práce, jelikož na něj zaměřím svůj výzkum, díky kterému se pokusím potvrdit některé své předpoklady a shrnout všechny možné účinky tohoto typu participace na osobnostní vývoj účastněné mládeže, na způsob trávení jejich volného času a na jejich budoucí cíle a ambice.

Národní parlament dětí a mládeže na svém webu hlásá motivační odpověď na otázku, proč participovat: „Práce v parlamentu ti zajisté přinese mnoho zkušeností do budoucího života. Naučí tě komunikovat a jednat s různými lidmi na různých pozicích. Přinese ti spoustu nových informací z různých oblastí, kterými se dětské a mládežnické samosprávy zabývají. Budeš mít možnost diskutovat o věcech, které tě trápí, ale to nejdůležitější je, že o nich budeš diskutovat s lidmi, kteří se těmito věcmi zabývají. A díky tomu dostaneš možnost něco změnit.“ (citováno z <http://www.npdm.eu/cako/>)

Petra Rakušanová tento typ přínosu popisuje jako zdokonalování občanů v roli *homo politicus*, díky kterému se občané učí formulovat své názory, učí se diskutovat a vystupovat na veřejnosti a zvyšují se jejich organizační schopnosti, utváří a formuluje se sociální a kulturní kapitál. (Rakušanová 2005, str. 83) Sami delegáti krajských parlamentů se na velkém zasedání Národního parlamentu dětí a mládeže v listopadu loňského roku shodli na tom, že shledávají participaci jako jednu z důležitých složek neformálního vzdělávání, která rozšiřuje jejich kompetence do budoucna i na trhu práce a považují školu za základní místo, kde mohou

rozvíjet schopnost argumentace, formulace svých názorů a kultivovaného projevu. V tomto ohledu by podle nich měli kantoři podporovat žáky v participaci, při které získávají tyto i další klíčové kompetence. (Zápis NPDM, 2015)

Pro veřejnou správu

Přínos pro veřejnou správu je prakticky jednoduše definovatelný. Studentské parlamenty poskytují komunikační portál mezi mládeží a reálnou správou na školní, městské, krajské či národní úrovni.

Jak už jsem zmínila v předchozí kapitole, mohou mít parlamenty také poradenskou funkci zprostředkovávající názor mládeže a mínění v rámci řešených problémů, která pomáhá tyto problémy identifikovat a definovat (Rakušanová, 2005). Tato činnost je však značně ovlivněna právě nedůvěrou, případně netolerancí dospělých a nedostatečnou participací mládeže, což může vést k prosazování nesprávných zájmů, respektive zájmů jedinců či malých skupin na úkor nevyslovených a nedefinovaných zájmů celé populace.

Pro veřejnost

V tomto bodě můžeme brát veřejnost ze dvou úhlů pohledu. Buďto za ni budeme považovat populaci dětí, která díky existenci dostává prostor k participaci, sebevyjádření a osobnímu růstu, nebo se podíváme na ty ostatní, tedy nezúčastněné děti a dospělé. Ti, aniž by se jakkoliv podíleli na činnosti studentských parlamentů, mohou těžit z jejich práce například návštěvami akcí, pořádaných těmito organizacemi.

Máme-li na mysli veřejnost jako celek, nesmíme navíc opomenout přínos, který je například navržený studentskými parlamenty a realizován reálnou veřejnou správou, který může být i v případě rozvinutí pravomocí studentských parlamentů a posílení jejich hlasu sice stále neviditelný, ale zároveň obrovský a podstatný.

Tento typ přínosu studentských samospráv úzce souvisí se servisní funkcí neziskového sektoru. Neziskové organizace poskytují služby nad rámec, nebo namísto rozhodovacího orgánu, a vyplňují tak mezeru v nabídce služeb, které poskytuje stát, obec či v našem případě i škola, přičemž služby nabízené neziskovým sektorem bývají zpravidla velice efektivní, neboť neziskové organizace nejsou nuceny dosahovat při své činnosti zisku. V případě studentských samospráv navíc fungují čistě na principech dobrovolnictví. Služby poskytované neziskovými organizacemi také bývají mnohem cílenější díky tomu, že vycházejí ze skutečných potřeb veřejnosti. (Rakušanová 2005, str. 83))

Většina aktivit studentských organizací zahrnuje více než jeden z těchto typů přínosu. Dobrým příkladem může být třeba školní ples pořádaný a organizovaný členy školního studentského parlamentu, často i financovaný z jejich vlastního rozpočtu. Přínos pro studenty, respektive veřejnost je jasný, kulturní akce, která by se jinak možná vůbec neuskutečnila, nebo by nebyla studentům tolik tematicky a organizačně blízká v případě pořádání vedením školy. Pro vedení školy je to ulehčená práce v případě, že mělo ples v plánu uspořádat, a čistý bonus, pokud ne. A najdeme zde také přínos pro participující členy parlamentu, kteří sice na pořádání akce vynaloží velké úsilí a spoustu volného času, ale získali tak cenné zkušenosti spojené s organizací velké kulturní akce.

Praktická část/výzkum:

Zdůvodnění volby metod výzkumu a jejich definice

Výzkum problematiky přínosu mládežnické participace, respektive mnou položená otázka na komplexní shrnutí jeho typů a forem nelze provést kvantitativně. Je třeba hlubšího kvalitativního náhledu do jednotlivých případů. Proto je mým směrem cesta kvalitativního výzkumu, který obecně popisuje metodolog Creswell takto: “Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách. “ (Creswell 1998, str. 12)

Svůj výzkum jsem se rozhodla založit na sérii osobních kvalitativních rozhovorů. Tato technika je v knize Základy sociologického výzkumu (Surynek 2001, str. 82) popsána jako přímá interakce mezi tazatelem a dotazovaným, tedy výzkumníkem a respondentem. Respondent v rámci rozhovoru poodhalí své vzpomínky, zkušenosti, znalosti, očekávání a hodnocení prožitků, souhrnně tedy svůj subjektivní názor na téma a probíranou problematiku. Jsou zde popsány také hlavní výhody výzkumu, ke kterým patří například to, že „umožňuje získat informace hlubšího a širšího zaměření o kvalitativně různorodých skutečnostech a ty jsou pak porovnatelné. V osobním dotazování, které vede tazatel, snese respondent větší zátěž.“ (Surynek 2001, str. 83) Výzkumník má také stálou kontrolu nad průběhem interviu, díky čemuž jej může řídit, korigovat a navádět požadovaným směrem.

Vzhledem k tomu, že nezkoumám četnost jevů, ani nepotvrzuji jednu konkrétní teorii, nýbrž shromažďuji komplexní přehled o problematice přínosu, a potřebuji tak získat co největší a nejrozmanitější objem dat, respektive jak řekl David Silverman: „dostat se k rozličným příběhům či naracím, pomocí kterých lidé popisují svůj svět.“ (Silverman 2005, str. 134), je tato metoda nejvhodnější variantou výzkumu.

Jednotky zkoumání/vzorek

Vzorek, respektive tři vzorky respondentů byly vybrány pomocí účelového výběru, jelikož každá skupina má přesně definovanou jednu základní charakteristiku.

Velikost mého vzorku je na jednu stranu pouze zlomková oproti celé populaci lidí, která by do něj mohla spadat, ovšem jak píše Svend Brinkmann ve své knize Qualitative interviewing, méně rozhovorů, které jsou důkladně analyzovány, je lepší než větší množství, které je zkoumáno pouze povrchně. Kvalitativní rozhovory se vyznačují svou schopností dostat se

blíže k lidským životům, ne zahrnutím co největšího počtu respondentů. Nikdo přeci nepozná dostatečně život padesáti nebo sta lidí v rámci jednoho výzkumu. (Brinkmann 2013, str. 59). Proto jsem se i já rozhodla zvolit vzorek sice menší, za to však věnovat větší úsilí jeho hloubkové analýze.

Jednotky zkoumání, čili respondenty, se kterými vedu rozhovory, jsem volila ze tří skupin. Největší prostor jsem samozřejmě věnovala přímo členům studentských organizací, jelikož se domnívám, že oni sami jsou schopni velice dobře vyjádřit své vlastní empirické zkušenosti spojené s participací a pomoci mi tak nahlédnout na problematiku z jejich úhlů pohledu a získat informace takzvaně z první ruky. Oslovila jsem také několik bývalých členů studentských parlamentů, jejichž názory, ucelené v rámci několika let, a zpětný pohled mi opět přispívají dalšími bohatými poznatky. Tuto skupinu v mém vzorku zastupuje osm respondentů ve věku od čtrnácti do třidvaceti let.

Druhou skupinou, která odpovídá na mé výzkumné otázky, jsou pedagogové, čili učitelé ze škol, na kterých fungují studentské parlamenty, a koordinátoři samospráv na vyšších úrovních hierarchie. O rozhovor jsem v tomto případě požádala koordinátorku jednoho z městských dětských parlamentů a také profesorku, která dohlíží na chod školního parlamentu na víceletém gymnáziu.

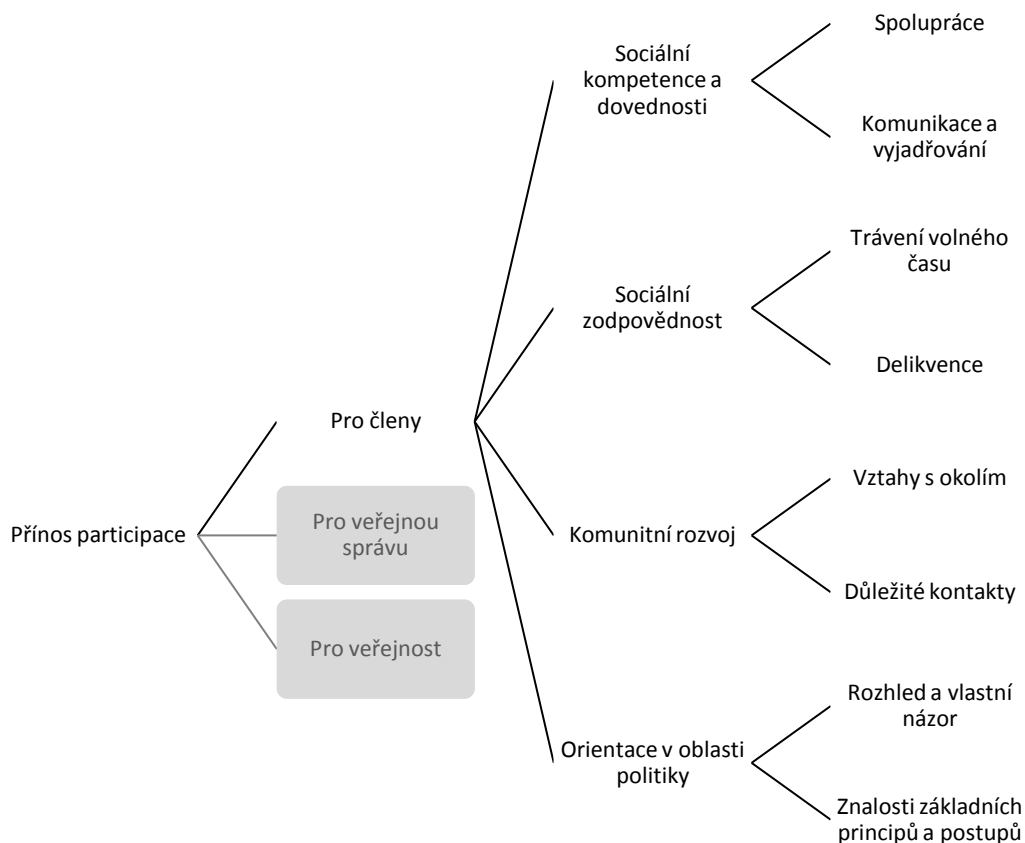
V neposlední řadě mne zajímají také názory zvenčí. Ne však osob, které nemají s dětskou participací nic společného, nýbrž těch, kteří vidí její efekty a přínosy pro děti z velmi blízkého, ač opačného pohledu, tedy rodičů a rodinných příslušníků participujících členů. Tento vzorek tvoří rovněž dva respondenti.

Označení respondenta	Skupina	Věk	Zkušenosti z participací v letech
R1	Členové	18	3
R2	Členové	16	2
R3	Členové	14	1
R4	Členové	18	3
R5	Členové	17	3
R6	Členové	22	6
R7	Členové	23	6
R8	Členové	21	5
R9	Rodiče	46	-
R10	Rodiče	38	-
R11	Pedagogové	52	-
R12	Pedagogové	39	-

Tabulka č. 1; Seznam respondentů; Zdroj: Vlastní

Kvalitativní výzkum

Konkrétní výzkum se tedy sestává z polostrukturovaných rozhovorů, ve kterých jsem se snažila získat odpověď na svou hlavní výzkumnou otázku, tedy co dětem přináší participace ve studentských samosprávách. K tomu ale potřebuji nejdříve provést operacionalizaci, tedy definovat podkategorie přínosu (viz graf č. 3) a následně dílčí výzkumné otázky, tedy konkrétní aspekty a úrovně přínosu, na které se respondentů budu v rámci výzkumu dotazovat. K definici podkategorií jsem využila členění Rogera Harta (Hart 1992, str. 34 – 35), o kterém se blíže zmiňuji v teoretické části práce. Na základě těchto kategorií jsem stanovila osm základních ukazatelů, dva rozvádějící širší koncept každé z kategorií. Z těchto ukazatelů následně vytvořím otázky, které jsou zároveň vedlejšími výzkumnými otázkami mého výzkumu a za druhé otázkami, které budou tvořit kostru výzkumných rozhovorů. Při formulování otázek jsem věnovala zvýšenou pozornost hlavně tomu, aby byly neutrální, citlivé, srozumitelné a skutečně otevřené jakékoliv odpovědi v závislosti na myšlenkách respondenta. Zároveň jsem se mimo aspektů znázorněných v grafu rozhodla zařadit také obecné otázky, týkající se znalosti terminologie pojmů participace a veřejná politika

Graf č. 3; Operacionalizace výzkumu; Zdroj: Vlastní

Mé vedlejší výzkumné otázky a základní témata rozhovorů tedy jsou:

1. **Má participace vliv na rozvoj schopnosti spolupráce?**
2. **Jaké další charakterové rysy dokáže participace u mládeže ovlivňovat?**
3. **Pomáhá činnost ve studentské samosprávě svým členům zlepšovat vlastní komunikační a vyjadřovací schopnosti?**
4. **Jaké podstatné zkušenosti a schopnosti získávají děti v rámci participace?**
5. **Jak ovlivňuje dětská participace způsob trávení jejich volného času a jaký má vliv na úroveň chování mládeže?**
6. **Jak ovlivňuje účast dětí v parlamentech jejich vztahy s okolím?**
7. **Přináší dětské parlamenty svým členům nějaké důležité známosti, či kontakty? Jaké?**
8. **Pomáhá participace k lepší orientaci v oblasti politiky? Rozumí členové studentských samospráv procesům, principům a postupům v rámci politiky a termínu veřejná politika?**

9. Rozumí respondenti² terminologii pojmu participace?

Formát a osnova rozhovoru

Důležité je také uspořádání otázek v rámci rozhovoru. Nejprve zařadím otázky, které jsou nejobecnější, týkají se názorů a pocitů a pomohou respondentovi k tomu, aby si sám utvořil kontext pro odpovědi na otázky následující, jejichž obsah poté bude přesnější a významnější, protože dotazovaný si již tyto akce připomněl v předcházející části rozhovoru. (Hendl 2005, str. 173)

Pro zajištění nejvyšší efektivity, a tím pádem pro možnost nashromáždění co největšího objemu informací budou otázky v rozhovorech pokládány v následovném pořadí:

Pro členy studentských samospráv³:

1. Co si představíš pod pojmem veřejná politika?
2. Jak dobře se orientuješ v oblastech politiky? Máš nějaké svoje preference, nebo konkrétní názory na současné vedení státu, nebo města? Plánuješ se angažovat v politice?
3. Co si představíš pod pojmem participace?
4. Má tvoje participace v parlamentu nějaký vliv, ať už pozitivní, nebo negativní, na tvé vztahy s okolím? Jak se na to dívají například spolužáci ve škole, učitelé, rodina, nebo mezi přáteli?
5. Spolupracuješ rád/a s ostatními, nebo jsi spíše sólový hráč? Umiš vytvářet kompromisy? Myslíš si, že na to má nějaký vliv práce v parlamentu?
6. Přiměla tě činnost parlamentu zlepšit svoje vyjadřovací schopnosti? Měl/a jsi díky tomu nějakou možnost se projevit mezi lidmi? Umiš dostatečně vysvětlit a prosadit svůj názor?
7. Jak ovlivnil tvůj příchod do parlamentu to, jak trávíš volný čas? Musel/a jsi například omezit nějaké jiné aktivity?
8. Měl/a jsi někdy problémy s chováním, nebo delikvencí (například ve škole, nebo i v rámci porušování zákonů)?

² Kvůli tomu, že otázka bude v rozhovorech sloužit jako úvod do problematiky a nepoukazuje přímo na konkrétní zkoumané aspekty, rozhodla jsem se ji nevztahovat ke členům studentských parlamentů, ale ke každému respondentovi osobně. Zároveň to podle mého názoru vytvoří odlišný přístup rodičů a pedagogů, kteří nebudou odpovídat pouze na otázky týkající se třetích osob, ale budou sami vtáženi do rozhovoru a celé problematiky.

³ Vzhledem k věku respondentů v této skupině vzorku, a kvůli uvolnění atmosféry jsem zvolila jako komunikační styl tykání. Tak tomu samozřejmě není u dalších dvou skupin.

9. Jaký máš vztah k alkoholu, drogám a cigaretám?
10. Získal jsi díky práci ve studentském parlamentu nějaké důležité kontakty, které ti mohou do budoucna pomoci třeba k budování kariéry?
11. Co ty osobně vnímáš jako největší přínos parlamentu sám/sama pro sebe?

Pro rodiče:

1. Co si představíte pod pojmem participace?
2. Myslíte si, že participace Vašeho dítěte nějak ovlivňuje vztahy se spolužáky, kamarády, nebo učiteli ve škole?
3. Umí Vaše dítě spolupracovat s ostatními a vytvářet kompromisy? Myslíte si, že na tom má zásluhu studentský parlament?
4. Zlepšila participace Vašeho dítěte jeho vyjadřovací a komunikační schopnosti, respektive pozorujete takové zlepšení od doby co je členem studentské samosprávy?
5. Ovlivnil příchod do parlamentu trávení volného času Vašeho dítěte?
6. Mělo Vaše dítě někdy problémy s chováním, nebo delikvencí (například ve škole, nebo i v rámci porušování zákonů)?
7. Získalo Vaše dítě díky participaci nějaké důležité známosti, nebo kontakty do budoucna?
8. Co vnímáte jako největší přínos parlamentu pro Vaše dítě?

Pro pedagogy:

1. Co si představíte pod pojmem participace?
2. Myslíte si, že participace dětí nějak ovlivňuje jejich vztahy s okolím?
3. Umí děti, působící ve studentských samosprávách lépe spolupracovat a vytvářet kompromisy, než ostatní?
4. Dokáže participace dětí v parlamentech zlepšovat vyjadřovací a komunikační dovednosti?
5. Ovlivňuje participace dětí způsoby trávení jejich volného času?
6. Mají členové studentského parlamentu problémy s chováním, nebo delikvencí (například ve škole, nebo i v rámci porušování zákonů)?
7. Domníváte se, že participace dětí jim přináší nějaké do budoucna důležité známosti a kontakty?
8. Co vnímáte jako největší přínos parlamentu pro děti?

Výsledky výzkumu

Pomocí rozboru dvanácti kvalitativních rozhovorů jsem definovala následující kategorie přínosu participace ve studentských samosprávách a dětských parlamentech, které se pokusím nastínit v následující části práce. Svá tvrzení vždy dokládám úryvky rozhovorů. Definované přínosy nejprve využiji k tomu, abych stručně odpověděla na své dílčí výzkumné otázky, a poté je rozvedu důkladněji.

1. Má participace vliv na rozvoj schopnosti spolupráce?

Členové studentských samospráv zpravidla raději pracují v týmech než jednotlivě. Umí vytvářet kompromisy, respektovat a tolerovat jeden druhého a cizí názor, stejně jako jakékoliv jeho odlišnosti, či hendikepy. Níže body 4, 5 a 9.

2. Jaké další charakterové rysy dokáže participace u mládeže ovlivňovat?

Participace dětí a mládeže prokazatelně posiluje sebedůvěru založenou na nových zkušenostech a obzorech. Rozvíjí trpělivost s ostatními lidmi při dosahování cílů a podporuje smysl pro zodpovědnost vůči vlastní osobě i kolektivu. Více v bodech 1, 2 a 3.

3. Pomáhá činnost ve studentské samosprávě svým členům zlepšovat vlastní komunikační a vyjadřovací schopnosti?

Respondenti se v rámci rozhovorů zmiňovali o nutnosti kvalitního vyjadřování v rámci participaci a příležitostech, které jim dopomohly tyto komunikační a vyjadřovací schopnosti vylepšit. Jedná se jak o projev před lidmi, tak o konverzaci mezi dvěma lidmi, případně o témata těchto hovorů. Dále je vidět, že děti ze studentských samospráv činí uvážlivá rozhodnutí a jsou schopny je obhájit, přičemž formulují své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřují se souvisle, kultivovaně. Zajímavým poznatkem byla také vyjádření o značném zlepšení úrovně cizích jazyků. Body 8, 10, 17 a 19.

4. Jaké podstatné zkušenosti a schopnosti získávají děti v rámci participace?

Mnoho respondentů zmiňovalo organizační schopnosti. Ty jsou rozvíjeny díky tomu, že náplní činnosti dětských parlamentů, jak už jsem několikrát zmínila, je zejména pořádání nejrůznějších akcí. Tyto akce často připravují i nejmladší děti pouze za dozoru koordinátora, který zastává roli supervizora a případného rádce, a děti tak musí samostatně zařídit a zajistit, případně projednat spoustu různých úkolů.

Neméně důležitý je také rozvoj hospodárnosti a ekonomické spořivosti a zodpovědnosti, spojený s prací s rozpočty, a velmi podstatné je také rozšiřování kulturních i názorových obzorů. Sami respondenti mimo jiné hovoří o doplnění školní výuky vzhledem k tomu, že na akcích spojených s participací se dozvěděli informace z oblastí, kterým se školní osnovy nevěnují, nebo je zahrnují pouze okrajově, či rámcově. Body 6, 10, 15 a 18.

5. Jak ovlivňuje dětská participace způsob trávení jejich volného času a jaký má vliv na úroveň chování mládeže?

Studentská participace je podle zjištěných informací časově velmi náročnou činností, ale je stále vnímána jako koníček, který členové těchto organizací staví vysoko nad sledování televize, nebo počítačové hry, či jiné méně obohacující volnočasové aktivity. Participující mládež je také podle všech respondentů ve srovnání se svými vrstevníky bezproblémová a má záporný vztah k návykovým látkám. Více pod bodem 11.

6. Jak ovlivňuje účast dětí v parlamentech jejich vztahy s okolím?

Dětské parlamenty vytváří pro mládež spoustu příležitostí k seznamování. Členové organizací navíc v rámci těchto příležitostí využívají získané komunikační dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a spolupráci mezi lidmi. Získají tak nejen okruh blízkých přátel okolo vlastní organizace, ale potkají také vrstevníky například z jiných měst i zemí. Nejenže se tak rozšíří jejich okruh známých, ale poznají lidi, se kterými mají společné zájmy a názory, přičemž vztahy s přáteli mimo parlamenty nejsou zjevně nijak ovlivněny.

Podstatně jsou modifikovány také vztahy s dospělými, kteří díky vyšším zájmům těchto dětí mají mnohem více témat ke vzájemným rozhovorům, a berou je tak s větším respektem. Dále body 12 a 20.

7. Přináší dětské parlamenty svým členům nějaké důležité známosti, či kontakty? Jaké?

Kontakty, o kterých respondenti hovořili, nejsou prokazatelně získány čistě v rámci participace, ale je nevyvratitelné, že k nim svým způsobem otevřela dveře, či naznačila cestu díky formám činností jednotlivých samospráv. Některé z nich ani nemusí být přínosné dané osobě přímo, ale mohou být důležitým článkem ke vstupu do celého okruhu společnosti, či konkrétních lidí. Bod 13.

8. Pomáhá participace k lepší orientaci v oblasti politiky? Rozumí členové studentských samospráv procesům, principům a postupům v rámci politiky a termínu veřejná politika?

Členové parlamentů jsou podle vlastního názoru orientováni v politice lépe než jejich vrstevníci a mají o tuto problematiku zájem a aktivně se zajímají nejen o politické, ale i společenské dění. Spousta z nich se také plánuje angažovat v oblastech komunální politiky, či veřejné správy a mají silné ambice dosažení těchto i jiných osobních, či kariérních cílů. Více v bodech 7 a 16.

9. Rozumí respondenti terminologii pojmu participace?

Ano, bez výjimky všichni respondenti ze všech tří skupin vzorku byli schopni stručně odpovědět na otázku ohledně participace a vysvětlit její hlavní charakteristiky.

Identifikované dimenze a formy přínosu⁴

1. Sebedůvěra

Jedním z nejjasnějších pozitivních vlivů participace v dětských parlamentech je jednoznačně budování sebedůvěry. Bez výjimky každý z respondentů patřících do skupiny členů, popřípadě bývalých členů těchto organizací tento faktor alespoň jednou v rámci rozhovoru zmínil. Nutno dodat, že i kdyby tomu tak nebylo, může být tento faktor identifikován řekněme na první pohled. Když jsem se s těmito lidmi setkala, z málokoho z nich čišla nervozita, nerozhodnost, nebo obavy. V rámci celého setkání poté působili sebejistě a otevřeně a bez zábran se mnou hovořili o různých aspektech svého života.

R4: „Nejde jen o to, že se už nebojím postavit před lidi a začít mluvit. Spíš mám celkově silnější pocit, že něco dokážu, a že i když ve škole nijak nevynikám, nejsem sportovec a holky o mě moc nestojí, tak nejsem úplně k ničemu.“

R2: „Někdo mi říká, že mi sebevědomí stoupl až moc, možná je to ale jen takový můj styl, že tak působím navenek. Pravdou ale je, že jsem zvyklý, že dostanu to, co chci, když vím jak na to.“

Zvyšování sebedůvěry participací vnímám jako důsledek hned několika dalších bodů, které rozvádím níže. Jedná se o to, být členem kolektivu, kde jsou jednotliví členové vzájemně respektováni. Důležité je i to, že získali značný obnos zkušeností a zdokonalují své

⁴ Všechny citace v této kapitole, není-li uvedeno jinak, jsou úryvky z výzkumných rozhovorů, tedy odpovědi na mé otázky, případně jejich zkrácené části.

vyjadřovací schopnosti a v neposlední řadě tráví svůj volný čas kvalitně a efektivně, což jim přináší určitý nadhled nad běžnými trable dospívající mládeže.

2. Zodpovědnost

Práce v dětském zastupitelstvu jistě vede také k zodpovědnosti. Ta se formuje hned dvěma směry. Už ve školních samosprávách je člen studentského parlamentu zástupcem své třídy, který by tedy měl zastupovat názory a preference svých spolužáků, a zodpovědně tak přednášet návrhy a snažit se prosadit kolektivní názor. Druhým, možná podstatnějším vlivem, je tlak ze strany kolegů a zodpovědnost k nim a ke společné práci. Funkce parlamentů, zejména na městské a vyšší úrovni spočívá zejména v pořádání široké škály kulturních, sportovních či vzdělávacích akcí. Práce členů je potom spravedlivě rozdělována mezi jednotlivé z nich. Pokud jeden z nich vypadne, může to znamenat velký problém.

R2: „Zapomenout na něco, co jsem slíbil třídě prosadit, nebo lidem z parlamentu zařídit, není jako zapomenout domácí úkol. To by byl jenom můj průšvih, kdežto tady zklamání strašnou spoustu lidí, a tomu se snažím vyhýbat. Pořád to není ideální, ale je tam opravdu velký posun.“

R1: „Před parlamentem u mě stoprocentně převládala prokrastinace. Všechno na poslední chvíli, ideálně až po padlinu. Teď je to jiné. Mám kolem sebe kolektiv, který na mě tlačí, abych udělal to, co mám, a začínám si na to zvykat, že musím fungovat.“

3. Trpělivost

Že všechno nejde hned a některé věci stojí opravdu hodně času a práce, si respondenti uvědomovali také velice dobře. Zároveň, navážu-li na předchozí odstavec o zodpovědnosti, máme-li v kolektivu jedince, kteří se této vlastnosti ještě tak dobře nenaučili, či nepřizpůsobili, vyžaduje spolupráce s nimi opravdu notnou dávku trpělivosti.

Trpělivost je třeba ale i k jiným věcem. Jako například plnění plánů a dosahování cílů.

R6: „Když se do něčeho pustím, tak se to snažím za každou cenu dodělat, nebo dotáhnout do konce. Dřív jsem se prostě na všechno vykašlala, když mě to přestalo bavit, nebo to nešlo, a pustila jsem se do něčeho jiného.“

4. Tolerance

Někteří ze členů studentských samospráv hovořili také o určité úrovni tolerance k ostatním lidem. Vzhledem k tomu, že na některé z nich, zejména v nejnižším věku, se kamarádi a

spolužáci dívali trochu skrz prsty jako na „šprty“, naučili se naopak sami dívat jinak na ostatní lehce odlišné osoby a respektovat jejich zájmy, kulturu, případně lehká fyzická postižení.

R1: „Došlo mi, že to, jak jsem se choval k některým lidem dřív, už lehce hraničilo dokonce i se šikanou. Zpětně se za to teď dost stydím.“

5. Schopnost respektovat ostatní

Tento přínos sice částečně spadá do předchozího bodu, ovšem vzhledem k tomu, že zde víceméně všechno souvisí se vším a tohle považuji za poměrně důležité, rozhodla jsem se tento typ tolerance popsat zvlášť. Jedná se o toleranci cizího názoru a schopnost uznat něčí pravdu.

R3: „Musím tolerovat to, že ostatní mají jiný názor a že by mohl být správný.“

R1: „Lidi, kteří říkají něco jiného než já, se snažím poznat a pochopit a zjistit, proč to tak je, a pokud mě přesvědčí, uznám, že mají pravdu. Kdybych chtěl každého odsuzovat za to, že si myslí nebo říká něco jiného než já, nemohli bychom fungovat jako tým.“

6. Organizační schopnosti

Jak už jsem podotkla výše, hlavní náplní práce parlamentů je pořádání akcí. Při těchto činnostech získávají členové zkušenosti, které by jim jiný koníček či kroužek nepřinesl.

Dále sem spadá také schopnost vlastního time managementu, respektive organizace a rozvrh vlastního volného času a povinností, související se zodpovědným přístupem k nim.

R2: „Když je potřeba něco zařídit, hlavně ve škole, nebo třeba i uspořádat akci se třídou, všichni se obrací na mě, protože vědí, že to zvládnou, se všemi se domluví a je na mě spoleh.“

7. Definice cílů, ambice

Nejeden z respondentů se zmínil o tom, že jim práce v parlamentu pomohla jasněji definovat, případně celkově určit jejich vlastní životní, či kariérní cíle. Ty jsou samozřejmě nejrůznější vzhledem k rozmanitosti mého vzorku, ovšem u každého bez výjimky byly patrné silné ambice a odvaha mířit poměrně vysoko.

R2: „Protože se parlamentům věnuji opravdu hodně, musel jsem skončit s fotbalem. Mně to ale nevádí, vybral jsem si to sám. Tohle je pro mě důležitější a do budoucna mi to dá mnohem víc. Vrcholový fotbalista ze mě už nebude, ale do politiky bych se dostal rád.“

R1: „Já jsem si vysnil kariéru, ke které bude hodně těžké se dostat, ale je to můj největší životní cíl a rád bych si za ním šel. Je spojený se zahraniční politikou a hodně mě k tomu inspirovala právě participace v parlamentech.“

8. Argumentace a vyjadřování

Za jeden z nejdůležitějších přínosů považují sami členové zlepšování komunikačních a vyjadřovacích schopností. Ať už se jedná o malý kolektiv školního, či městského parlamentu, nebo o velké zasedání Národního parlamentu dětí a mládeže, je základním prvkem dětské participace komunikace a vyjádření vlastních názorů. Poskytuje pro to dokonce mnohdy naprosto ojedinělý prostor. V otázkách, které se mládeže bezprostředně týkají, dodnes rozhodují pouze dospělí. Prostřednictvím studentských parlamentů se k takovým věcem, tedy ke kauzám, jako jsou například státní maturity, mohou alespoň otevřeně vyjádřit s vědomím, že jejich názor opravdu někoho zajímá.

R1: „Než jsem se začal věnovat parlamentu, tak jsem v případech, kdy jsem měl mluvit například před třídou, koktal a nebyl jsem schopný mluvit souvisle. V parlamentech jsem těchto situací najednou prožíval tolik, že už mi to nepřijde nijak zvláštní. Začal jsem si věřit, naučil se vyjadřovat a zvykl jsem si na to.“

R6: „Došlo mi, že nemůžu před lidmi mluvit nespisovně, nebo s naším přízvukem. Chvilku to trvalo, ale myslím, že už dokážu mluvit celkem na úrovni.“

R5: „Věřím si a vím, co chci říct.“

R3: „Naučila jsem se první přemýšlet a potom mluvit.“

9. Spolupráce

Pouze jeden z deseti respondentů mi odpověděl, že raději pracuje sám, než v kolektivu. Všichni ostatní, včetně rodičů a pedagogů, stojí za tím, že práce ve studentských samosprávách posiluje schopnost spolupráce v týmu.

R5: „Je jednodušší a efektivnější přistoupit na kompromis, než být na všechno sám. Navíc pokud hovoříme a rozhodujeme o věcech, které se týkají nás všech, je podle mého názoru nevhodné jet každý sám za sebe.“

R6: „Dřív jsem bývala hodně tvrdohlavá, a pokud ostatní chtěli něco jiného, zbytečně jsem se urážela. Pochopila jsem ale, že pokud chci něco dělat jinak než ostatní, vždycky stačí říct svůj

názor a rozumně se domluvíme na nějakém kompromisu. A tohle mi rozhodně ukázali zejména lidé v městském parlamentu.“

10. Rozšíření obzorů

Všechny dětské parlamenty, či studentské samosprávy mají poměrně rozdílné aktivity. Od toho se odvíjí i fakt, že v ohledu rozšiřování obzorů jsem dostala velké množství rozličných případů z praxe. Za nejdůležitější považuji ty, které nyní nastíním. V první řadě se jedná o politický a veřejnoprávní rozhled, ke kterému se ještě vyjádřím jako k samostatnému bodu níže. Dále jsou to bohaté kulturní obzory, k jejichž rozšiřování dochází i u vnitrostátních, ale zejména u zahraničních výjezdů, mezi které patří například parlamentní výměny zkušeností, nebo exkurze do Bruselu, Haagu či jiných, politicky významných center Evropy. Všechny tyto akce jsou zpravidla doplněny mimo jiné i o prohlídky měst, či jiné seznámení s místní kulturou.

Někteří respondenti se navíc v rámci reprezentace svého parlamentu dlouhodobě účastnili akcí, kde bylo prezentováno nespočet studentských a volnočasových aktivit, k nimž si potom sami vybuodovali vztah a ještě více tím obohatili svůj volný čas.

R11: „Myslím si, že by se měli zapojovat klidně i mladší děti, třeba v deseti letech. Čím dřív získají trošku rozhled a zjistí, co a jak se kolem nich děje, bude to pro ně jenom lepší.“

11. Jazyky

Jsou úzce spjaty s předchozím bodem. V rámci cestování po Evropě a při setkáních se zahraničními parlamenty, ale i významnými osobnostmi měli zejména starší členové studentských samospráv možnost trénovat a zdokonalovat nejen angličtinu, ale i němčinu, případně se naučit základy jiných jazyků, ke kterým by se ve škole jinak vůbec nedostali.

R6: „Za týden v Nizozemí jsem se naučila pár slovíček holandsky, je to dost zvláštní jazyk, trošku jako němčina. Hodně mě to zaujalo, tak uvažuji nad tím, že bych se mohla stát takovým samoukem, nebo zjistit, jestli se ten jazyk neučí v některé jazykové škole tady u nás. Myslím, že tím moc lidí nemluví, takže bych toho do budoucna mohla rozhodně dobře využít.“

R8: „Angličtinu mám ve škole už několik let, ale je to spíše pasivní výuka. Nikdy jsem neměl pořádně možnost s někým otevřeně a reálně komunikovat. Při návštěvě holandského zastupitelstva tady u nás to vlastně ani jinak nešlo, kdybych nesebral odvalu a nezkusil se s pomocí rukou a nohou domluvit, tak si prostě nic neřekneme a byli by tady úplně zbytečně.“

R2: „Trošku jsem si díky parlamentu zlepšil angličtinu, dříve jsem rozuměl, co mi kdo říká, ale mluvit mi moc nešlo. V tom jsem se rozhodně hodně zlepšil.“

12. Trávení volného času

Každý bez výjimky mi v rámci rozhovorů řekl, že studentské parlamenty jsou časově hodně náročnou aktivitou, ale podle slov koordinátorky jednoho z městských zastupitelstev spíše záleží na tom, kolik času mu chtějí děti a studenti věnovat. R11: „Pokud chtějí, mohou se podílet jen na pár akcích do roka, pokud mají větší zájem, mohou se stát stálými členy Národního parlamentu dětí a mládeže, a to kolikrát zabírá tolik času, že se sotva stihnou věnovat parlamentům a škole, na nic jiného už rozhodně nezbyvá čas. Rozhodně to za to ale stojí.“

R2: „Je pravda, že mi volného času moc nezbyvá, ale dá se na to zvyknout. Když chci, udělám si čas na přátele, nebo jakoukoliv jinou zábavu, ale práce pro parlament mě baví, myslím, že je to dobrý způsob, jak trávit volné chvíle. Nedokážu si představit, že bych měl celé dny sedět třeba u televize jako dřív.“

Rodiče na to mají zhruba shodný názor: R9: „Jsem ráda, že dělá něco rozumného namísto toho, aby se celé dny jen flákal někde po venku.“ Domnívají se také, že právě participace pomohla jejich dětem trávit čas efektivněji: „Dříve seděla klidně několik hodin denně u počítače. Sotva přišla ze školy, byly to jen hry, seriály a facebook. Teď to vypadá, že se těch posledních pár měsíců opravdu nadchla pro dobrou věc, rozhodně doufám, že jí to vydrží.“

Ráda bych navíc podotkla věc spojenou s trávením volného času, která mně osobně přijde naprosto nejzajímavější a považuji ji za důležitou, a to fakt, že všichni členové parlamentů, se kterými jsem v rámci výzkumu hovořila, mají záporný až odmítavý vztah k alkoholu, drogám a kouření a podle vlastních slov nikdy neměli kázeňské problémy ve škole ani mimo ni.

R2: „Nejenže já se tomu vyhýbám, ale vadí mi to i u ostatních lidí. Když si někdo dá skleničku vína na oslavě, tak to chápu, ale když se dozvím, že někdo z mých spolužáků každý pátek nasává někde v klubu, nebo že kouří trávu, tak u mě automaticky hodně klesne.“

13. Noví přátelé

Jako jakákoliv jiná aktivita nebo zájmová činnost také dětské parlamenty dokážou přinést člověku spoustu nových přátel. Jsou to jak kolegové přímo z konkrétní samosprávy, tak například vrstevníci z jiných škol, měst, nebo dokonce zemí.

R3: „Neměla jsem moc kamarádů, než jsem přišla sem, do městského zastupitelstva. Ale s lidmi, které jsem poznala tady, se teď vídám i mimo zasedání a akce parlamentu a jsme si opravdu blízcí. Tohle já osobně vnímám jako nejdůležitější přínos pro mě.“

R7: „Poznala jsem lidi se stejnými zájmy jako já a byli jsme super parta“

R9: „Když se moje dcera začala zajímat o parlamenty, kompletně se vyměnili i lidé v jejím okolí. Předtím jsem se někdy i bála ji pouštět ven, protože její kamarádi nebyli zrovna nejdůvěryhodnější. Myslím si, že lidé, se kterými se vídá teď, mají řekněme kvalitnější zájmy a rozhodně ji s nimi vídám raději.“

R2: „Většina lidí tady v zastupitelstvu je opravdu fajn. Už i ve školním parlamentu jsem si našel pár přátel z jiných tříd.“

R6: „Nejvíc si ale vážím kamaráda, který žije v Holandsku, a poznala jsem ho při parlamentní výměně zkušeností. Píšeme si spolu každý týden.“

14. Kontakty

Toto téma opět úzce souvisí s předchozím. Lidé, které děti a studenti potkávají v rámci participace, nemusejí být pouze noví přátelé a kamarádi pro volný čas a zábavu. Na zasedáních Národního parlamentu dětí a mládeže v Praze, na dnech s představiteli města, které pořádá jeden z parlamentů, se kterými jsem se seznámila, případně i na spoustě jiných akcí mohou členové samospráv poznat také spoustu lidí, kteří jim mohou být v životě hodně nápomocni. Takové kontakty potom využívají v rámci své kariéry, nebo i osobního života.

R1: „Na plese Národního parlamentu jsem loni tančil s paní ministryní školství, vtipkoval jsem o tom, že když do maturitního testu napíšu, že se známe, nemusím tam přece psát nic jiného. Chvilku se smála, pak řekla, že to neprojde, ale že si mě rozhodně bude pamatovat. Tak uvidíme, jestli je to pravda, až se s ní zase někde setkám.“

R8: „Poznal jsem pána, který momentálně dělá mou vysněnou práci, a ten mi dal pár rad a spoustu informací.“

R7: „Nejdůležitějším kontaktem, který jsem díky parlamentům získala, je ředitel policie, seznámila jsem se s ním přes pana náměstka, se kterým jsem strávila den na radnici.“

15. Originalita

Někteří z respondentů se zmínili také o tom, že být členem parlamentu je obohacuje o pocit originalnosti. Toho, že dělají trošku něco jiného než ostatní, a to je do určité míry naplňuje samo o sobě.

R1: „Je to trošku jako kompliment, když někomu řeknu, že jsem v Národním parlamentu dětí a mládeže, a ono ho to nadchne a zajímá, vyptává se, co tam děláme a podobně. Líbí se mi, že se můžu pochlubit něčím, co nedělá jen tak někdo.“

R12: „Děti ve studentském parlamentu získávají rozhled. A informace, které mají, jsou zajímavé pro ostatní, jsou tím zajímaví i ony sami.“

16. Doplnění výuky ve škole

V rámci participace se mládež zaobírá také tématy, která jsou poměrně podstatná a zajímavá, nicméně nejsou ve výukových osnovách, proto se o nich ve škole buďto nedozví vůbec, nebo jen velice okrajově. Patří mezi ně například hlavní témata velkých zasedání Národního parlamentu dětí a mládeže, nebo jiná, kterými se zaobírají parlamenty dětské. Některé z dětí dokonce o takovýchto tématech zkouší informovat i ostatní děti a mládež.

R4: „S podporou jednoho z projektů Národního parlamentu jsme dali dohromady workshopy, se kterými obcházíme základní školy. Jsou zaměřeny na tematiku Úmluvy o právech dítěte a na kyberšikanu. Sám jsem o tomhle nikdy nic moc neslyšel, až na našem školení, a přijde mi to opravdu hodně zajímavé, myslím si, že je to určitě přínosné i pro ty děti.“

17. Budování politické gramotnosti

Díky otázkám týkajícím se terminologie a pojmů jako participace a veřejná politika jsem zjistila, že až na výjimky se členové studentských parlamentů, i jejich rodiče poměrně dobře orientují v oblastech místní i vrcholové politiky, rozumí základnímu složení a procesům státní správy, mají své vlastní volební preference, dokonce by se v mnohých případech chtěli na sféře komunální politiky angažovat. A to vše přesto, že studentské samosprávy jsou čistě apolitické organizace, které se reálnou politikou fakticky vůbec nezaobírají⁵.

R2: „Přesně vím, koho bych volil, kdybych už mohl.“

⁵ Na rozdíl od modelu studentských parlamentů například v Holandsku, kde mají přímou vazbu na místní politické strany. Dětské parlamenty zde fungují jako určitá příprava pro budoucí politickou kariéru.

R1: „Oproti svým spolužákům nebo kamarádům se v politice orientuji dobře, možná trošku víc než dobře. Sleduji to docela poctivě a opravdu se zajímám o to, co se děje, převážně u nás ve vedení města.“

R7: „Hned když jsem přestala být členem studentských parlamentů, protože jsem odmaturovala, jsem se začala plést do komunální politiky u nás na vesnici a ráda bych kandidovala i v rámci města.“

18. Prostor pro vlastní názor a seberealizaci

Z rozhovorů bylo zcela evidentní, že členové parlamentů jsou všichni aktivní a nápadití lidé, kteří mají svoje ideály, názory, návrhy a snahu je prosadit. Přesně k tomu jim studentské samosprávy poskytují prostor.

R2: „Jsem ten typ člověka, kterému když se něco nelíbí, tak to chce změnit. A já bych pořád něco měnil. Programy participace mi k tomu daly příležitost.“

R4: „Když jdu po ulici, všímám si věcí kolem sebe, věcí, které se mi nelíbí. V městském parlamentu o nich můžu mluvit a můžu navrhnout, co s tím uděláme. Můžeme podat návrh na město, nebo například sepsat petici. Sám za sebe bych k tomu neměl příležitost.“

19. Ekonomická zodpovědnost a hospodárnost

Studentské parlamenty, pořádající nejrůznější akce, potřebují ke své činnosti určitý rozpočet. Jeho výše a zdroj se liší individuálně podle velikosti a úrovně organizace a podle zaštiťujících orgánů. Ať už je ale jakýkoliv, vždy s ním členové organizace musí nakládat taky, aby finančně pokrýval veškeré výdaje.

R5: „Naučila jsem se lépe hospodařit nejen s časem, ale také s penězi. V zastupitelstvu máme jasně daný rozpočet na celý rok a musíme mu zaprvé přizpůsobit plánované akce a zadruhé celou dobu hospodařit tak, aby to opravdu vyšlo a všechno bylo v pořádku.“

Mimo to se členové dostanou i k příležitostem, které jim ukážou, jak a kde se dají peníze a další zdroje získat.

R6: „Když jsme pořádali hudební festival, nejvíc práce dalo sehnat sponzory, co nejlevněji sehnat materiály a vyřešit propagaci a domluvit se s muzikanty a majitelem klubu na rozumných finančních podmínkách. Tohle vyjednávání mě hrozně bavilo, nebylo to jako smlouvat cenu na tržnici, museli jsme ty lidi opravdu rozumně přesvědčit.“

R8: „Národní parlament občas dělá přednášky a workshopy o tom, jak psát projekt, což je hodně přínosné. Nedávno se nám například podařilo získat poměrně velkou sumu peněz, díky projektu který jsme sepsali pro Evropskou unii. Na to jsem docela pyšný, protože jsem na tom udělal značnou část práce.“

20. Kvalitní témata k hovoru

V rámci rozšiřování obzorů získávají členové studentských samospráv vhléd a zájem o kvalitnější debaty a konverzace, do kterých koneckonců díky zkušenostem a znalostem získaným díky parlamentům mají i sami čím přispět.

R4: „Hrozně rád si povídám s lidmi z parlamentu nejen o akcích, které děláme my, ale třeba i o politice, o zajímavostech ze světa a podobně. Není to jako sedět doma s babičkou a řešit, co bylo včera v Růžovce.“

R2: „Určitě je důležité i to, že se můžu zapojovat do hovorů, které jsem dřív jen potichu poslouchal, protože jsem nevěděl, co říct, nebo jsem se bál promluvit, abych se neztrapnil.“

21. Vztah s dospělými lidmi

Tento bod jde zcela jistě ruku v ruce s předchozím. Dětem nebo mladým lidem, kteří mají zájem o podstatné a důležité věci a dokážou o nich rozumně hovořit, je rozhodně věnován větší respekt než některým jejich vrstevníkům. Zejména ze strany dospělých v blízkém okruhu, tedy ze strany rodiny, učitelů a podobně.

R1: „Jednou ročně děláme akci, díky které mohou členové našeho zastupitelstva strávit den s představiteli města na radnici. Když jsem tam byl poprvé, bylo vidět, že pana náměstka vůbec nezajímám a dělá to řekněme z povinnosti. Po pár hodinách, kdy jsem se s ním snažil nějak normálně bavit, mi sám řekl, že ho překvapuje, že lidé v mém věku mají takový rozhled a názory jako já.“

R10: „Jsem na dceru pyšná, že se angažuje v parlamentech a zajímá se, co se kolem ní děje.“

22. Životopis

Úplně nakonec jsem si nechala bod trošku jiného ražení než všechny ostatní, který nebyl původně zahrnut ani ve výzkumných otázkách, ovšem není méně důležitý. Členství ve studentských samosprávách a jakékoliv další akce s ním spojené jsou zajímavým bodem do profesního životopisu. Není to sice tak podstatné, jako by tomu bylo třeba ve Spojených

státech, kde jsou veškeré mimoškolní a volnočasové aktivity posuzovány i při přijímacím řízení na univerzity, ale stejně se jedná o nemalý přínos do budoucího života.

R7: „Já osobně cítím jako největší přínos to, že mám krásný záznam do životopisu, který je něčím originální a mohl by v budoucnu zaujmout.“

Limity výzkumu

Hlavním a nejdůležitějším úskalím mého výzkumu je nemožnost dokázat kauzalitu. Nemohu tedy s jistotou říci, že všechny uvedené vlastnosti a přínosy způsobila právě participace v dětských parlamentech a že by k nim respondenti nedospěli jinou cestou. Efekt jakýchkoliv dalších vlivů jsem se však snažila při rozhovorech vyloučit, či případně identifikovat. Takové odpovědi, ze kterých bylo patrné, že jsou ovlivněny například jinou zájmovou aktivitou, nebo okolím respondenta, jsem potom v práci raději nezohlednila.

Dalším nedostatkem je absence pre-testu. Nemohu nijak dokázat, že mí respondenti nabyli všech benefitů až po vstupu do dětského parlamentu a nebyli talentovaní už dříve. Teoreticky je možné, že právě proto, že děti zmiňované vlastnosti již měly a chtěly je rozvíjet, vstoupily do samosprávy úmyslně. I v tomto případě je ale přínos jasný, protože důležitý je zejména prostor a šance ke zdokonalování sebe sama a k seberealizaci.

Důvěryhodnost odpovědí by mohla být napadena také z důvodu věku respondentů. Snažila jsem se proto vybírat takové členy studentských samospráv, kteří jsou spíše starší, a to i z toho důvodu, že mají s participací více zkušeností a jejich vyjádření bylo pro práci větším přínosem. Jejich tvrzení navíc byla ve většině témat potvrzena, ne-li doplněna bývalými, dospělými členy parlamentů, rodiči, či pedagogy.

Zpětně zvažuji také velikost vzorku. Každý další respondent by totiž potenciálně mohl přijít s úplně novým pohledem na věc a přidat mi další informace a další detailní typy přínosů. To by ale klidně mohl být jak hned další respondent, tak třeba dvoustý. Takový výzkum, už by ale vyžadoval jiný formát, mnohem větší prostor a kapacity, nebo naopak variantu, která by přinesla strohé informace a vyjádření, ze kterých by nebylo možné tak dobře definovat jednotlivé typy přínosů. Proto, že jsem však identifikovala základní a důležité přínosy, se však domnívám, že moje volba byla správná a podařilo se mi touto cestou naplnit cíle mé práce.

Účel

Výsledky výzkumu, stejně jako celá moje práce, by mohly být využity jako podklad k tvorbě propagačního materiálu jakéhokoliv typu, či formátu. Proto ji plánuji předložit jednomu z městských studentských parlamentů, případně Národnímu parlamentu dětí a mládeže a nadále s nimi spolupracovat na podpoře a zviditelnění dětské participace, kterou považuji za žádoucí.

V tomto ohledu bych se ráda ještě jednou vrátila k Břetislavu Hofbauerovi, který také definoval jako jeden z nutných vývojů rozvoj participačních struktur, založení parlamentů na místech, kde zatím nefungují, a získávání dalších dětí, mladých lidí, ale i pracovníků působících mezi nimi. (Hofbauer 2003, str. 63)

Ideální stav co největší informovanosti by primárně prospěl dětem samotným, které by získaly podnětnou nabídku na efektivní trávení volného času, a pokud by se rozhodly zapojit do participace, mohly by čerpat z veškerých benefitů a příležitostí, které činnost v dětských parlamentech poskytuje a které se pokusím shrnout ve své práci.

Sekundárně by navrhovaný stav prospěl také samotným studentským organizacím, které by získaly více členů pro naplňování svých cílů, nové nápady a případně také možnosti a výhody spojené s existencí dokonalé sítě dětských parlamentů.

Markantní rozvoj studentských samospráv a dětských parlamentů nejenže napomůže samotným dětem a organizacím, ale jak jsem zmínila výše, může být přínosný také pro veřejnost a veřejnou správu. V rámci té by nakonec mohl velice ulehčit i Ministerstvu školství České republiky a Národnímu institutu dětí a mládeže, které vynakládají úsilí a prostředky ke tvorbě a realizaci programů na podporu informovanosti a participace mládeže. Takovými programy byly například „Klíče pro život – Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání“. Tento projekt měl podle supervizora Vojtěcha Černého tyto cíle: „podporu takových kompetencí dětí a mládeže, které jim umožní aktivní účast na společenském a politickém životě. Takových kompetencí je celá řada. Děti by po absolvování vzdělávacího programu měly být schopny orientovat se lépe ve veřejném životě. Měly by umět hledat a zpracovávat si takové zdroje informací, které jim umožní chápat a interpretovat příčiny životní situace nejen své, ale také situace a postoje druhých lidí. Zároveň s tím si osvojí takové dovednosti, které jim umožní vhodně argumentovat a obhajovat své vlastní názory před autoritami.“ (Černý 2012, str. 3) Tyto cíle podle mého názoru a dle výsledků mého výzkumu naplňuje i aktivní participace v dětských parlamentech, která je

dosud značně nedoceněna, a tedy i málo rozvinutá na to, aby mohla obdobné projekty nahradit.

Závěr

V rámci práce se mi podařilo definovat různé typy přínosů a domnívám se, že při výběru většího vzorku a hlubším průzkumem bych možná našla ještě další. I nyní je ale zcela evidentní, že participace dětem přináší zkušenosti, zážitky a dovednosti, které jsou v životě k nezaplacení, ať už se budou o veřejné věci zajímat nadále, nebo se vydají jakoukoliv jinou životní, či kariéru cestou

Přesto, že si moc dobře uvědomuji, že některé výroky nemohu brát jako stoprocentní informace, protože nemusely být nezkreslené, věřím tomu, že přínosy participace definované v mé práci jsou opravdu reálné, protože se na nich shodly jak děti, tak pedagogové a rodiče.

Svůj výzkum hodnotím jako úspěšný, prokázal se mi jako hodnotný, jelikož podpořil mou myšlenku i mé názory na studentské samosprávy a dětské parlamenty. Nyní jsem ještě víc než dříve přesvědčena o tom, že participace dětí je nesmírně přínosným aspektem dospívání a že by se s ní mělo seznámit co nejvíce dětí. K tomu by mohl pomoci i tento dokument a následná propagace studentských samospráv.

Seznam zdrojů

Použitá literatura:

BALÁŽ, Roman. 2015. Jiná sociální práce je možná. *Sociální práce* [online]. [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=794>

BRINKMANN, Svend. 2013. *Qualitative interviewing*. Oxford: Oxford University press. 978-0-19-988139-2

CRESWELL, John W. *Research design: qualitative, quantitative, and mixed method approaches*. DOI: 0761924418. ISBN 07-619-2442-6.

GJURICHOVÁ, Adéla a Michal KOPEČEK (eds.). 2008. *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: Paseka. ISBN 978-80-7185-876-8.

HÁK, Tomáš, Hana KOLÁŘOVÁ a Bedřich MOLDAN (eds.). 2002. *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek*. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí. ISBN 80-238-8378-X.

HART, Roger A. 1992. *Children's participation*. Florence: UNICEF International Child Development Centre. ISBN 888540158.

HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2

HOFBAUER, Břetislav. 2003. *Participace dětí a mládeže na životě společnosti: Evropské struktury a jejich aktivity*. 1. Hořovice: Duha.

HOFBAUER, Břetislav. *Programy měst a obcí pro mladou generaci. Moderní obec*. 1998/5, Příloha.

JAN SLAVÍK, Vladimír Chrz. 2013. *Tvorba jako způsob poznávání*. V Praze: Karolinum. ISBN 80-246-2335-8.

KUBALČÍKOVÁ, Kateřina. *Role uživatele a zjišťování potřeb v procesu komunitního plánování sociálních služeb*. *Sociální práce/Sociálna práca*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2009, roč. 2009, č. 1, s. 85-96. ISSN 1213-6204.

RAKUŠANOVÁ, Petra. *Třetí sektor a občanská participace v ČR*. In MANSFELDOVÁ, Zdenka a Aleš KROUPA (eds.). 2005. *Participace a zájmové organizace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2953-9.

SILVERMAN, David. 2005. *Doing qualitative research: A practical handbook*. Bratislava: Ikar. ISBN 80-551-0904-4.

SURYNEK, Alois. 2001. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press. ISBN 80-726-1038-4.

Elektronické zdroje:

Oficiální stránky národního parlamentu dětí a mládeže: <http://www.npdm.eu/>

Statut Národního parlamentu dětí a mládeže a zápisy ze zasedání Národního parlamentu dětí a mládeže dostupné z: <http://www.npdm.eu/o-npdm/dokumenty/>

Anotace

Hlavním tématem práce je spoluúčast dětí a mládeže na veřejném životě demokratické společnosti, konkrétně přínos jejich participace ve studentských samosprávách a dětských parlamentech pro členy těchto organizací. V první části se věnuje teoretickému pozadí, vysvětluje význam pojmu participace, popisuje hierarchii studentských samospráv v České republice a představuje Národní parlament dětí a mládeže. Částečně se věnuje také historii dětských parlamentů a opírá se o díla odborníků z praxe v čele s výborným pedagogem a spoluzakladatelem Evropské asociace zařízení volného času dětí a mládeže, Břetislavem Hofbauerem.

Druhá, praktická část, za pomoci série hloubkových kvalitativních rozhovorů se současnými i bývalými členy dětských zastupitelstev, s jejich rodiči i pedagogy identifikuje nejruznější formy přínosu a benefity, které dětem participace přináší, a které lze rovněž považovat za motivaci pro potencionální budoucí členy samospráv. Účelem práce je tak představit tak participaci mládeže o něco více i nezavěšeným a vytvořit podklad k propagaci dětských parlamentů

Klíčová slova:

Participace dětí a mládeže, studentské samosprávy, dětské parlamenty, Národní parlament dětí a mládeže, veřejný život, spoluúčast na životě společnosti, veřejná politika

Počet slov: 11 903

Annotation

The topic of the thesis is cooperation of children and youth in public life of democratic society specifically it is focused on contribution of their participation in student self-governments and student parliament for members of those organizations. The first part is focused on theoretical background and the definition of participation. It also describes the hierarchy of student parliaments in Czech Republic and introduces the idea of National parliament of children and youth to the reader. The thesis also partially pays attention to history of these parliaments and it is based on books written by professionals from this field led by a great teacher and co-founder of European Association of Institutions of Non-formal Education of Children and Youth, Břetislav Hofbauer.

The second part, with help of series of qualitative interviews with current and past members of parliament representatives, their parents and teachers, identifies all the different forms of contribution and benefits that come with participation of children, and which can be also seen as motivation for potential future members of parliaments. The aim of the thesis is introduction of youth participation and making the background for propagation of the parliaments.

Keywords:

Participation of children and youth, student governments, children's parliaments, The National Children and Youth Parliament, public life, participation in society, public policy

Word count: 11 903

Jmenný a věcný seznam

Brinkmann Svend	19	Schuringa Leida	8
Creswell John	19	Silverman David	19
Gjuričová Adéla.....	10	Surynek Alois	19
Hart Rodger	8		
Hart Roger	21	Homo politicus	16
Hendl Jan.....	23	Horizontální participace	7, 8
Heron John	7	Národní parlament	
Hofbauer Břetislav.....	9, 10, 16, 38	děti a mládeže	7, 10, 12, 14, 16
Kolářová Hana.....	11, 15	Struktura parlamentů v ČR.....	12
Kubalčíková Kateřina	8, 15	Vertikální participace.....	7
Rakušanová Petra	7, 13, 16, 17		

Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1; Struktura dětských parlamentů v ČR; Zdroj: vhttp://www.npdm.eu/o-npdm/struktura-npdm/	13
Graf č. 2; Struktura Národního parlamentu dětí a mládeže; Zdroj: http://www.npdm.eu/o-npdm/struktura-npdm/	15
Graf č. 3; Operacionalizace výzkumu; Zdroj: Vlastní.....	23
Tabulka č. 1; Seznam respondentů; Zdroj: Vlastní	22